

відносин, в тому числі і земельні спори фізичних і юридичних осіб з органом місцевого самоврядування щодо надання земельної ділянки у власність чи користування, адміністративний суд має прийняти відповідну постанову. Зазвичай вважається, що суд не може замінити собою орган владних повноважень (раду), вирішуючи питання у галузі земельних відносин щодо: надання конкретної земельної ділянки певній особі; затвердження проекту землеустрою щодо її відведення; надання згоди на його розробку та ін. Суд може лише зобов'язати певну місцеву раду прийняти те чи інше рішення, однак не приймати його замість ради, адже у такому випадку суд якби привласнить повноваження ради. Але така позиція в літературі останнім часом викликає певні справедливі сумніви.

Відомо, що діяльність суду покликана забезпечувати захист прав, свобод та інтересів фізичних або юридичних осіб (ч. 1 ст. 2 КАСУ). Способи захисту прав осіб, зацікавлених у наданні земельних ділянок у власність чи користування, визначені цивільним та земельним законодавством. Зокрема, ст. 152 Земельного кодексу називає в якості окремих способів захисту земельних прав, визнання прав, а також застосування інших, передбачених законом способів. Одним із таких способів виступає примусове виконання обов'язку в натурі (ст. 16 Цивільного кодексу України).

В літературі зазначається, що захист порушених прав у разі відмови місцевої ради в наданні у власність або користування земельної ділянки (що може виражатись у відмові в наданні дозволу на розробку чи у затвердженні проекту землеустрою щодо її відведення) можливий лише шляхом надання відповідної ділянки у власність чи у користування або затвердження вказаного проекту (надання дозволу на його розробку). На думку А. Євстігнєєва, яка заслуговує на увагу, надання земельної ділянки – це результат застосування такого способу захисту, як визнання права (власності або користування), а затвердження проекту землеустрою – примусове виконання обов'язку в натурі (обов'язку рад затверджувати проект) [1, с. 78].

Суди мають право і повинні вирішувати зазначені питання по суті своїми постановами, визнаючи право власності або користування (оренди) чи затверджуючи проекти землеустрою. Вони повинні виконувати основну функцію судочинства – захищати порушені земельні права фізичних та юридичних осіб.

Література:

1. А. Євстігнєєв. Захист неможливий? Окремі аспекти спорів за землю з радами / Євстігнєєв А. // Земельне право: теорія і практика. – 2011. – № 2. – С. 77-80.

Ситнік В.В.,
здобувач кафедри земельного та аграрного права
Національного університету «Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ СУБ'ЄКТІВ

Поняттю «реалізації земельних прав суб'єктів» передують законодавче закріплення їх прав. Це пов'язано з процесом втілення приписів правових норм земельного законодавства у сферу правомірної діяльності конкретних суб'єктів земельного права, що потребує розуміння факторів, які безпосередньо впливають на виконання вимог земельного законодавства та оцінки ефективності актів реалізації цих прав. Реалізація земельних прав суб'єктами здійснюється в певних, визначених законом, формах. Історичний аналіз розвитку форм реалізації земельних прав дає змогу зрозуміти його структуру, взаємозв'язок у часі за певних суспільно-політичних обставин.

Зазвичай становлення та розвиток форм реалізації земельних прав, а також їх трансформація безпосередньо пов'язана із реформуванням земельних відносин.

З історії України відомі декілька земельних реформ, що здійснювалися у різні часи. Так, земельна реформа 1861 р. була проведена заради передачі поміщицьких земель селянам

шляхом викупу.

Століпінська реформа (1907 – 1913 рр.) теж стосувалась перетворень земельних відносин і передбачала передачу у власність селянам головним чином земель общини.

Корінні зміни в земельних відносинах викликані Жовтневою революцією 1917 р. Результатом цих змін стала ліквідація приватної й інших форм власності та встановлення виключно державної власності на землю. Земельні ділянки передавались суб'єктам земельного права лише в користування (постійне та тимчасове).

Формування і розвиток земельних відносин, в основі яких була виключно державна власність на землю, відповідало вимогам соціалістичного способу виробництва, обумовлювало соціалістичні засади в землеробстві для здійснення колективізації.

На жаль названі земельні реформи так і не вирішили одного із головних питань в суспільстві в економічному і юридичному розумінні – не легалізували права власності на землю фізичних та юридичних осіб. Адже відомо, що право власності як економічна категорія є найбільш ефективним і гарантованим засобом реалізації економічних інтересів суб'єктів, в тому числі і використання природних багатств. Ще К.Маркс вказував, що «ні про яке виробництво, а значить, ні про яке суспільство, не може бути мови там, де не існує ніякої форми власності» [1, С. 198]. А в юридичному розумінні, суб'єктивне право власності на землю, як результат процесу закріплення суспільних відносин власності на природні ресурси (в тому числі на землю), в правових нормах так і залишився невирішеним по суті.

Тільки з переходом економіки України до ринкових відносин, вимоги історичних обставин викликали необхідність суттєвих змін у всіх сферах суспільного життя, одночасно як в галузі земельних відносин. Це стосується і реалізації земельних прав суб'єктами.

Слід зазначити, що сучасний процес реалізації земельних прав необхідно досліджувати, виходячи з існування історичного становлення і розвитку відповідних форм земельних прав в незалежній Україні. Розуміння важливості історичного аспекту розвитку і реалізації земельних прав є не тільки логічним, але і послідовним на шляху наукового аналізу і пізнання проблем, їх розв'язання, пов'язаного з подальшим вдосконаленням земельного законодавства.

В літературі слушно підкреслюють нерозривний зв'язок форм реалізації земельних прав з етапами розвитку земельного права України [2, С. 38-46]. Інститут земельних прав суб'єктів зазнав перетворень на всіх чотирьох сучасних етапах розвитку земельного права.

Так, на першому етапі були закладені юридичні основи для переходу від монополії державної власності на землю до поступової трансформації земельних відносин, які потребували формування нового інституту земельних прав. Зокрема, були визначені основні засади реалізації права власності народу України на землю, а також передбачалось, що для кожного громадянина України створюється можливість володіти землею за допомогою відповідних іменних приватизаційних цінних паперів.

На другому етапі започатковується нова за змістом і формою юридична модель правового регулювання земельних відносин, яка законодавчо закріплюється в новій редакції Земельного кодексу України від 13 березня 1992р.

Третій етап еволюції земельних прав суб'єктів, пов'язаний з прийняттям чинної Конституції України та низки спеціальних законів, які легалізували на законодавчому рівні нові форми реалізації земельних прав суб'єктів (право власності на землю українського народу, територіальних громад, фізичних та юридичних осіб).

Четвертий етап у розвитку земельних прав суб'єктів поєднується з прийняттям чинного ЗК України, в якому закріплюється дещо інша, ніж передбачена в Конституції України, модель регулювання земельних відносин. Вперше в ЗК в Розділі III були передбачені сучасні земельні права суб'єктів: Гл. 14, Гл. 15, Гл. 16, Гл. 17, Гл. 18. Окрім того, новий ЗК України закріплює й інші важливі положення, що є новими для практики розвитку земельних прав суб'єктів. Наприклад, Гл.21 присвячена праву продажу земельних ділянок на конкурентних засадах. Наповнюється новим змістом Розділ V Про гарантії прав на землю. Важливим є й те, що за ЗК України юридична модель права власності на землю характеризується новими

ознаками: закріплюється приватна, державна і комунальна форми власності на землю з можливістю використання земельних ділянок на засадах спільної власності, розширюється коло суб'єктів, які можуть придбати земельні ділянки несільськогосподарського призначення у власність; забороняється іноземним фізичним та юридичним особам мати у власності земельні ділянки сільськогосподарського призначення, і, нарешті, закріплюються способи і механізм придбання громадянами та юридичними особами земельних ділянок у приватну власність. Саме ці нові ознаки юридичної моделі права власності на землю і мають бути предметом дослідження з точки зору реалізації земельних прав суб'єктів.

Література:

1. Маркс К. К критике политической экономии / Маркс К., Энгельс Ф. ПСС, изд. второе. – М., 1978. – С.198.

2. Земельне право України: підруч. / [Г.І. Балюк, Т.О. Коваленко, В.В. Носік та ін.: за ред. В.В. Носіка]. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – С.38-46.

Коваленко Д.А.

студент Національного університету

«Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Проблема формування та здійснення земельно-правової політики на сьогодні є малодослідженою. В зв'язку з цим виникає необхідність дослідження становлення, змісту та перспектив вдосконалення правової політики держави у сфері сільськогосподарського землекористування.

Необхідність реалізації принципів сталого розвитку в правовому регулюванні сільськогосподарського землекористування знайшла розуміння і в нашій країні. Так, 26 квітня 2003 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 634, якою затвердив Комплексну програму реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003-2015 роки. Цією програмою передбачене розроблення і затвердження Комплексної інноваційної програми підвищення родючості ґрунтів та боротьби з сільськогосподарськими шкідниками.

Запропонована Урядом програма формування агроекологічного іміджу нашої держави має безперечний інноваційний характер, уявляється обґрунтованою як програмний документ і викликає повагу до її розробників. Однак, її юридичне значення уявляється досить сумнівним. Адже в ній містяться досить загальні за своїм змістом правові норми, які не є нормами прямої дії. Крім того, недостатньо високий правовий статус Постанови Кабінету Міністрів України як підзаконного нормативного акта, норми якого не можуть суперечити законам України «під загрозою» втрати чинності, «виштовхує» цю програму за межі правового поля України. Цілком очевидно, що передбачені програмою формування агроекологічного іміджу України заходи інноваційної трансформації сільськогосподарського землекористування в силу їх принципової новизни потребують іншої правової форми для свого існування, а саме форми закону України. Причому, на мій погляд, мова має йти не про один закон. Очевидно, що механізм реалізації зазначеної програми має бути відображений принаймні в низці вже чинних законодавчих актів, які регулюють відносини щодо сільськогосподарського землекористування, в першу чергу в Земельному кодексі України, Законі «Про охорону земель» тощо. Тому з метою формування правової бази реалізації програми формування агроекологічного іміджу України необхідно, на мою думку, здійснити досить велику законопроектну та законодавчу роботу, спрямовану на створення принципово нового механізму правового регулювання суспільних відносин, об'єктом яких є землі сільськогосподарського призначення.